

Naša Sloga izlazi svaki 1
i 10 dan mjeseca i stoji s
poštarcinom za cijelu godinu
2 for. a za kmeta 1 for.;
razmerno za pol god. i f.
a za kmeta 50 novč. Izvan
carovino višo poštarcina. Po-
jednini broj stoji 6 novč.

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politični list.

„Slogom rastu male stvari, a necloga sve pokvari.“ Nur. Post.

Oglaš se primaju po na-
radnoj cieni. Pisma neka se
salju platjene poštarcino.

Nepodpisani i dopisi ne-
upotrebljavaju. Dopisi se ne-
vraćaju. Uredništvo i Od-
pravništvo nalaze se Via
S. Francisko N.º 4, piano I.

Godina VII.

U Trstu 16. Augusta 1876.

Broj 16.

Srbsko-turski rat.

Čega smo se već zadnji put bojali, akoprem nismo toga očito rekli, to se je evo i dogodilo. Srbska vojska na jugo-istoku, to jest na Timoku i Moravi, morala se povući na svoje zemljište, na koje su za njom stupili i Turci, pa se sad tek brani, mjesto da napada. Ali ni u obrani nije joj sreća poslužila, jer je izgubila dva grada, Zajčar naime i Kujaževac, koje sad Turci drže.

Tomu uzroku je krivo to, što se Bugarska nije digla na oružje, kao što se očekivalo. A nije se digla jedno, što je onaj narod neizmerno ustrašen, a drugo, što nije još posvuda jednako probudjen.

Blo se počeo gibati još u svibnju mjesecu. Ustaške se čete dale u planine, a turski čopori u doline i ravnice, da se osvete na dječji, ženah i starih. Tu je onda nastalo čega još nisu ljudi nigdje na svetu vidili. Na stotine selah i pomanjih gradovah bilo zapaljeno i pretvoreno u pepeo i garišće. Što je ognju preostalo, to pobraše i odnesoše divlji Čerkesi, kakono pokućstvo, prteninu hranu i svakojaku marvu. A povrh svega samo u nekoliko danah pado tu od krvničke ruke prieko 50,000 (pedeset tisućah) kršćanskih glavah, najviše mirnih i praznorukih stanovnikah. Sad se stopram doznalo, na kako grozan način su tamo Turci nastojali ugušiti ustanak, a u tom zalibože i uspieli. Pripoviedaju naime, da se po svoj Bugarskoj nalazi na stotine nepokopanih mrtvih tjelesah, što gajiju i trunu na sunčanoj pripeki tako, da nije negdje moći ni proputovati radi silah i zagušljivah smrdjeza. Pričaju nadalje, da se brodeć po Dunavu vide ploviti po vodi na polak rozpale lešine, a uzdaž Dunava po bregovih da se pare gavrani i druge grabežljive ptice nad golimi kosturi podavljenih Bugarah svako dobe, spola i stališa. Tim da Bugarska nalici više groblja, nego li ljudmi nasljenoj zemlji. U tom dakle strahu, tko je ostao živ, taj uplašen čuti u svojoj kolih, a tko je utekao u goru, taj se od straha krije, da nepadne u turske osvetnice ruke.

Ustrašen dakle na taj način narodu srbski je poziv i srbska pomoć došla prekasno, a neprobudjen prerauo.

Što su dakle mogle srbske čete, kad s jedne strane u Bugarskoj nenadjoše odziva, a s druge sastala jih na putu nerazmierno pretežnja turska vojska, kojoj se nisu nadale, jer su mislilo, da će ju po putevih, klancih i gudurah zadržavati i započavati barem tolik broji Bugarah, koliko bijaše njih samih? One nisu mogle ništa drugo, nego povući se na trag, pa se na svojem zemljišću hraniti proti turskoj sili. A valja i reći, da se brano baš lavski, jer su drugač Turci mogli već uzeti ne samo Zajčar i Knjaževac, nego i sam Biograd. Toga radi još nije sve izgubljeno, dopače ima mnogo-nade, da se stvari okrenut i na bolje. Zato srbsko ministarstvo neće ni da čuje ni o miru ni o primirju, jer da je najveći dio vojske još netaknut, a Černejev da se u moravskoj dolini nalazi s njom u takvom položaju, gdje se može Turkom ne samo uspješno oprieti, nego jih također i pobiti te baciti prieko granice, da idu otkud su došli. A da ta vojska vriedi sada pet puti više, nego li je vriedila na početku rata, to pojmi svaki, koji zna, kako na trud i muku čovjek okrepne i otvrdne tako, da iz mehkuša postane muž, a iz muža pravi junak.

Toga radi opet kažemo, da se možemo još i dobru nadati, a naime kad promislimo, ako i je u Srbskoj, da nije sretno tursko oružje u Bosni i Hercegovini, gdje mu što čamošnja vojska, što ustaši zadaju trista mukah. Istina, da se nisu ni Bosanci odazvali onako srbskoj provali, kako se mislilo da hoće, al se ipak vidi, da su to drugi ljudi, nego li su tužni i nevoljni Bugari, koje je turski jaram proveć nizko k zemlji saguno i pritismo. Knez Nikola crnogorski da je poslje pobjedo kod Vrbice iliti u Vučjem Dolu bio nakanio da pruži ruku srbskoj vojsci, sto na Sjenici vojuje pod Čolak-Andrićem; ali čuši, gdje Čjeladin-Paša ide da oslobodi Muktar-Pašu, što sjedi zatvoren u Trebinju, da se je okanio tog paloda te vratio na svoje mjesto.

Nego nam je stalo samo do toga, da naše čitatelje izvestimo o stanju stvarih na bojnem polju, ne pako da im opisujemo potanko kretanje srbske vojske, neimajuć za to ni prostora. Toga

radi za ovaj put neidemo dalje u nadi, da ćemo dojdućom prigodom moći izaći predanje povoljnijimi i radostnijimi viestmi, nego li smo to bili prisiljeni danas. Ako igdje, to je sreća sliapa na bojnem polju, pa se još može sve okrenuti, te današnja snudjenost i žalost pretvoriti u najveće veselje i radost. Ali, ako nebi — što onda?

Na ovo ćemo pitanje odgovoriti jednom jedinom besjedom. Ako naša braća Srbi i podlegnu turskoj sili, jedna će ipak pobjeda naša i njihova ostati zapisana u povjesti svieta nakon ovoga rata, a ta jest, da je ovim ratom krvlju pokršćeno jugoslavensko pitanje, te tim južno slavenstvo stupilo u novu, vedriju i povoljniju mienu svojega života. Izpao ovaj rat kako mu drago, od sad unapred nitko nedvoji, da nas Jugoslaveni čeka liepa i velika budućnost. I ako to, onda imamo dosta na čem Bogu hvaliti.

Turci i njihova vjera.

(Dalje — vidi broj 11.)

Naertav u kratko Muhamedov život, hoću sad da crtam vjeru, kojoj je on povednikom.

Čovjek je onakav, kakvo je njegovo osvjedočenje o Bogu i svojih dužnostih prama njemu. Istina da ima tu nebrojenih i svakidanjih iznimakah, pa da može i pravovjernik jedno vještati, a drugo raditi; ali neće nikad reći zlu dobro, a dobra zlo, nego će u srdcu i sam odsudjivati svoja kriva djela. Takav čovjek radi zlo, ali ga radi proti svojem osvjedočenju, pak je već puti dosta i najmanja prigoda, da se popravi i poboljša. Tim kad znam, što tko drži o Bogu i o duši, onda o svojih dužnostih naprama Bogu, sebi i svojomu iskrujenju, znam takodjer čemu se mogu od njega nadati i česa po prilici bojati. Na isti način, kad se namjerim na čovjeka, koji neima nikakve vjere, dapače koji kaže očito, da neima Boga ni duše: tada znam, da stojim nad ponorom iliti bezdanom, gdje mi nije moguće pogledati na dno, tim ni viditi što krije u sebi. Tada stojim pred nekakvom zidnjom, kojoj nepoznajem ni dlake ni čudi. Toga radi bilo bi mi nekako milije, namjeriti se i na lava nego na takva čovjeka; jer je lavja čud kao i dlaka uvijek jedna te ista, pa uprav znam, što mi može učiniti, i kako mi se valja hraniti. Dočim je čovječja čud tako nestalna i raznolika, kako su nestalne i raznolike želje i strasti, što se igraju i prevraću njegovim kipećim srdcem; pak nemogu nikad znati, da li me je sreća naniela na blagâ pitomâ joganeu, il pak nesreća na ljutâ krvoločnâ tigra. Jedino, u što se još mogu uzdati u takvoj prigodi, jest zakon i krvava oružana sila, koje se i bezvjerac boji, kad sluti, da mu se može opaćini u trag doći. Neću reći, da i tako zvano izobraženje iliti svjetska ugledjenost nezadržuje mnogoga i mnogoga bezvjerca od zločinstva i opaćine; ali je s druge strane ipak vjekovita istina, da pravi bezvjerac netraži i neišće drugo, nego sebe te sebe i sebe.

Tim sam htio da rečem, ako i na oplovito, da su i Turci baš onakvi, kakva je njihova vjera. Pa ako se nečudimo, što je u stara poganska vremena bilo uarodah, koji su na čast i slavu svojih kumirah iliti balvanah spaljivali žive ljude, dapače i svoju nevažnu dječicu: isto se tako nemožemo i nesnijemo čuditi, gledajuć, gdje kleti Turci dave i kolju nemilice uboge Kršćane, pale im sela i gradove, to jih gone sa doma i starine. To je u staro doba poganom zapoviedala i ukazivala njihova sliapa vjera, to u naše doba zapovieda i ukazuje Turkom vjera Muhamedova. Kako nam zepovjeda i ukazuje Bogom objavljeni zakon, da ljubino i svoje neprijatelje: tako azpovieda i ukazuje njim njihova, da iztrobe, izkorene i zataru sve, što nevjeruje u Alaha i njegova pro-roka. Turci moraju da rado što rade, ako će da budu i ostauu, što jesu. Njih je otrovala i pokvorila njihova nesretna vjera tako, da bi griesili, kad nebi snbljom i ognjem nastojali razploditi njihovo bezljubavno bogočaste i bogoštovje. Ako pak nećino svoga, što bi po savjesti bili dužni činiti, tomu nije kriva njihova dobra volja, nego njihov strah od diplomacije i evropejskog oružja, koje im

prijeti i kad jih brani, dakako, radi svoje sebičnosti i svojega koristoljublja.

Tarci nisu krivobojci, oni vjeruju u Boga, stvoritelja neba i zemlje; ali samo što je to presveto Bitje izgrđeno i naruženo tako, da ga već skoro nije moguće razpoznati. Nije to Bog kakav se je u svojoj milosti i mudrosti objavio za njim uzdišćemu svijetu, nego je to Bog kokav je niknuo u pomućenoj Muhamedovoj glavi i njegovu pokvarenu srce. Muhamed je čuo za Boga, ali o njem il krivo, il ništa. Muhamed je slijepac, koji čuti da ga sunce grije; ali što je i kakvo je sunce, on toga ne zna. Muhamed uči, zapovijeda, prijeti, svjetuje, dupuša i obećuje svojim sljedbenikom u ime božje takve stvari, koje se nikako neslažu s bitjem božjim, dapače koje su protivne njegovoj mudrosti, dobroti i providnosti, jer se očito protive sreći, razvitku i napredku roda čovječanskoga. Ja sam prvi rekao, da je čovjek onakav, kakva je njegova vjera. Ovdje mi valja reći i jednu drugu, a ta jest, kakov je tko, takav je i njegov Bog. To je rekao glasoviti njemački pjesnik i mudrac Göthe, pa dodao, da je upravo zato bio Bog toli često ljudski rug i špot: „Wie einer, ist so ist sein Gott; darum ward Gott so oft zum Spott.“ A to će reći, da bez objave neima ljudem pravoga pojma o Bogu, dopače da se često puti i uzprkos objavi taj pojam u njihovoj glavi pomrska i pokvari.

Muhamed je dakle znao za Boga, ali na svoj način, pa ga je na svoj način učio i častiti i štovati.

(Slušati će).

Dopisi.

Iz Sela Rovinjskoga 10. augusta 1876.

Imade kakvih 17. godina, što je u ovoj občini utemeljena pučka škola. Baš početkom školske godine 1875-6. zadnji u službi se nahodeći učitelj radi bolesti odrekao se za uvijek svoje daljnje službe. Konkurs za to mjesto bi zaista odmah razpisan, ali se nitko javio nije; usljed toga bila je dakle občina kroz čitavu školsku godinu 1875-6. bez učitelja. Da je bilo onda učitelja teško dobiti, lasno je pogoditi, jer su učitelji bili već namješteni; ali ako bi se sada po dobi opet konkurs razpisao, svakako bi se tko natjecao. Istina, da plaća učitelja ovdje nije mastna, ali imade i drugih obćinah, gdje je plaća mršavija, i koje ipak svoga učitelja imadu. Kako drugdje, tako bi i ovdje lasno učitelja dobili, samo da bi se, kako rekoh, natečaj opet po dobi razpisao, jer pravo kaže poslovica, da tko išće, nađe. Da ta stvar o školi u božjem miru spava, tomu je najviše krivo občinsko poglavarstvo, komu je za školu stalo, kano za lanjski snieg i koje nemari, da se prošnjom obrati na zemaljsko školsko Vieće ili pako na zemaljski Odbor (juntu), koji bi se bez dvojbe za tu stvar zauzeo, čim bi dao konkurs razpisat. To je baš sramotno i žalostno od strane tog občinskog poglavarstva, jer se za svoju vlastitu korist nebrine i svoju sreću pod noge baca. Ovakvo nehajstvo nenahodi se zaista kod naše izobrazene braće n. p. kod Čehah, Slovenacah itd. dapače ovi ljudi za školu i za izobrazenje svoje mladeži iz petnih silah nastoje, da si dobave vredne učitelje, buduće dobro razumiju, da se bez školah nije nadati ni duševnomu ni materialnomu napredku, i da uvjeti dobrostanja dandanas jesu znanje i izobrazenost. Oni ho šalju djecu u školu, jer su čvrsto osvjedočeni, da će kasnije njihovi sinovi sebi i svojoj miloj domovini koristiti. Kmet u ovoj občini još spava svoj zimski san na način medveda; jer nevidi, koliko da škola koristi, dapače on o školi sve drugčije sudi, pa sam i ja više putah čuo od nekih bedakah, gdje su na sva usta govorili: „Šta će nama škola, ona nam ništa nekoristi, ona nas nikad naješti neće, za nas je motika.“ Doklegod bude naš seljak školu mrzio, njegove će domaće stvari kano rak natrag koracati, i on će živjeti usled toga u nevolji i gluposti do konca svijeta.

Da još jedno dvie rieči kažem o nekakvih krabuljah, što su se pokazale u ovo zadnje doba u ovoj občini. Bit će jedno 3 godine, što se je ovdje uvela baš jedna smiešna moda, to jest, nekoji mladići, djevojke, dapače i više oženjenih mužkih i ženskih glavah imaju na sebi na pol narodnu i na pol šarenjačku nošnju. Ove svakojako na'arene krabulje prilagodile su k nošnji i čudnovati pozdrav, naime: *Bun jorno šior gospodine, buna šera šior gospodine!* U svojoj gluposti misle, da će jih nošnja ove vrsti i taj (moderni!) pozdrav podići do veće časti, i da će jih ljudi naime više štovati, ali neznadu da: *L'abito non fa il monaco.* Ovakova nošnja jim se pristoji kano magarcu sedlo ili žabi jarām; a talijanski pako jezik govori znadu, kano medved plesat. Pametnije bit će zaista, ako ti pušilaše budu ostali kao i prije kod svoje narodne nošnje i kod svog materinskog hrvatskog jezika, a ne silomice ono htjeti, što je proti naravi.

Iz pazinske občine 12. augusta 1876.

Nazad četire ili pet godina, odmah čim su nam bili Šarenjaci potalijančili pučke škole, bijabu namislila slavna gospoda porečkoga Sabora poči još i dalje, te zadati zadnji udarac hrvatskoj

narodnosti u Istri. Da se to dostigne, trebalo je iztrgnuti Oo. Franjevcem u Pazinu gimnaziju iz rukuh, uzeti ju pod svoje okrilje i potalijančiti. Dakako da nisu mislila ta slavna gospoda, koliko će to novacah koštati provinciju, ni odkud će dobiti valjane profesore, ni da li će biti zadovoljan hrvatski narod ovuda takovom nepravdom... ne za sve to su oni malo marali u svojoj slobodoumnosti, jedina im je bila svrha, potalijančiti paz. gimnaziju, jer u tom gradiću ima ljudi Talijanah a la Kovač, Mrak, Sloković, Drndić, Kaligarić... sve *puro sangue* i još drugih nižega staleža, koji progovaraju svojoj djeci toškanski n. pr. *portine le grabljive, le darò cola šibica*... Osnova bila je gotova. S tim bi bila morala postati Istra talijanska još prije onog vremena, što joj je bio odličio pokojni Dr. Kandler.

Ali čemu se nisu možda nadali ti „benpensanti“, vlada je utaknula svoje nokte i pokvarila im račune, osnovav njemačku gimnaziju.

Sabor porečki, u svojoj velikoj mržnji svega što je slavenskoga u Istri, nije htio ni da bi se jedna urica na gimnaziji opredielila za hrvatski jezik, kanda nas Hrvatuh u Istri, a osobito na Pazinščini nebi bilo ni desetak. To je moralo dirnuti svakog pravednog čovjeka, a kamo li rodoljuba, samo nije tlačitelje naše — Šarenjake.

S toga radovali su se rodoljubi, kad je vlada uložila svoje prste i nije dopustila, da se tim putem italjanština i dalje širi. Dakako pravednost bi bila zahtjevala, da se osnuje u Pazinu hrvatska gimnazija, ali izmedju dvih zalah, bolje je manje, a to je ovdje njemačka gimnazija napram talijanskoj, jer je prva za našu narodnost manje pogibeljna, i jer se na njoj predava i hrvatski jezik... Dakle dok su nam Niemci pravedniji od Talijanah, radje gledamo u Pazinu njemačku gimnaziju nego li talijansku, nu želimo da bude hrvatska.

Ta preporodjena gimnazija postoji već tri godine. Do sada broji šest razredah, a dođućeg oktobra otvorit će se i VII. Djakah bilo je prošle školske godine (zajedno s pripravnim razredom) 95, izmed kojih samo 31 Hrvat! To je komu za čudo, ali čudit mu se netreba, ako dozna, da samo u pripravnom razredu nije polazio hrvatski neki J. iz Lupoglava, gdje neima nijednoga Karnjela a kamoli Talijana, neki C. iz Kastva i neki D. iz Pazina, premda mu govore kod kuće roditelji hrvatski. To je samo u pripravnom razredu. Nu čuo sam, da je polazilo u III. razredu 10 djakah hrvatski, izmed kojih da je jedan Niemac, s toga mu je slobodno učiti ili hrvatski ili talijanski, pa kako dakle piše Program, da ih je samo 6?

Glede pripravnog razreda pitam, zašto se poučava sve pomoću talijanskog jezika? Nije li to pripravljat ih za talijansku gimnaziju? Kad moraju Hrvati zajedno učiti i talijanski i njemački u tom razredu, nebi li bilo najbolje da se odmah u početku skoro sve njemački uču? Barem bi više naučili njemački, dočim moraju tako nepoznatim učiti nepoznato.

Broj djakah na gimnaziji nije dosada znatno narasao, ali bojim se, da će unapried još pomanje rasti, i to sporad mnogih uzrokah. Medju ostalimi najprvi su sliedeći:

Naši ljudi u Istri su većinom siromašni, pak i uz najbolju volju nemogu trošiti za djecu si, da ju valjano dadu izobraziti u više škole; a oni, koji to mogu, neće, jer se boje, da će im porbrati sinove za vojnike prije nego li svrše školu. Pučke škole pazinske občine (neizuzamši ni paz. gradjansku) većinom su nevaljale. O tom se je mogao osvjedočiti g. Vidučić, učitelj pripravnice. Kažu, da mu dojde djakah, osobito iz vanjskih školah, a dobrimi svjedočbami, ali napokon neznadu još ni dobro čitat. A drugo se niti nemože očekivati, dok budu nekoji učitelji tako komodni, da si nezadavaju skrbi, naučiti djecu čitat barem u godinu danah, nego im riblju 3—4 godine klupe, dok nauče poznavati slova. O pisanju neznam kako je u svih pučkih školah, ali čuo sam da ima neka škota, gdje su prošle školske godine jedva po Vazmu počeli pisat, pak da su napisali jednu samu teku.

Vrhu toga kažu, da se je neki učitelj X. više puta ponašao sablaznjivo pred djevojčicami, dapače da je bljuvao pogrđne rieči i na presv. Oltarski sakrament... Može li potaknut roditelje, da šalju marljivo svoju djecu u školu?

U školi govori se samo talijanski, što djeca nerazumiju. Zato se dogadja, da su djeca uvijek raztresena i nepazljiva, a gdje manjka posluh i pazljivost, manjka sve... Početak školske godine i svršetak obavija se bez ikakve svečanosti; malo tko dojde na izpite, u nekojih mjestih ni oni, koji bi morali doć... župani, što sve slabo djeluje na djecu.

Obećanog napredka još nije vidjet — možda će se dovezti željeznicom; nasuprot vidimo na svoju žalost, da je veliki nazadak u školi pučkoj.

Tomu zlu neće doskočiti občina, zato se opetovano obraćamo na vladu, na c. k. školsko vieće s molbom, da se postaraju za diakah, i ako hoće da im bude ova gimnazija najbolji i najzaslužniji zavod za Istru. Bože daj!

Crnice iz povjesti hrvatskoga naroda.

Hrvatski je narod prvo neg je došao u zemlju, koju sada posjeduje, živio u današnjoj Galiciji i jednom diela Rusije. Za grane stare hrvatske domovine ne zna se pravo. Svakako morao je bit ovaj narod silan i brojnan, jer mu još danas nalazimo tragova u različitim sada Hrvatima tuđih zemljah; tako u Češkoj, u Poljskoj, u Štajerskoj, da i u samoj Njemačkoj zemlji oko rieke Rena itd. Jedan dio ovog naroda bio se počeo iz ove svoje stare domovine seliti i primiti k Jadranskomu Moru.

Zemlje, koje namače naše Sinje More bile su već za vrijeme, kad su Hrvati na jug došli, napuštene, al ne onako kako sada. Rimljani ili Latini i Grei stanovali su u gradovima. Naš se narod još danas spominje Grkah i stari znadu mnogo toga pripovijdati. Rimljanah ili Latinah ima još u našoj zemlji. Ostanci tih Latinah jesu u Istri gradići kraj mora, u kojih se još danas govori jezik, posve različit od talijanskoga.

Sada su ovi krajem mora živeli svoj stari latinski jezik na talijanska prekrójili, budući da imadu svaki dan posla s Mletčići, a i Mletčići su ovom zemljom dulje vremena gospodarili i mnogi se u tih gradićih naselili, danas se pako talijanski u školah podučuju. U sredini Istre ostanci Latinah su tako zvani Ćiribirci, koji u Zejanah, u Grobniku, Sušnjevići i Berdu stanuju. Ali i ovi danas svi hrvatski znadu. Na otocih živu samo u „Krku“ iliti Veji ostanci Latinah, drugi gradovi, kao Cres i oba Lušinja, ili malo i velo Selo, jesu hrvatski gradovi od starine, talijansćina je od najnovijeg doba uvedena. I u današnjoj Dalmaciji stanovali su Latini većinom u gradovima kraj mora. Većina tih starih latinskih kućah je izumrla, a tako se i njihov jezik dnevimice manje govorio. Budući pako da je i Dalmacija imala bez prestanka posla s Mletčići, koji su i nad njom dugo vremena gospodarili, tako se je vele obiteljih došlo u Dalmaciju, koje su ondje ili službu vršile ili trgovale i tim novi jezik u tu zemlju doniele. Današnji tamo Talijani nisu većinom stari Latini, nego poznije pridošlice.

Vratimo se sada onoj grani hrvatskoga naroda, koja se je z Galicije spustila u današnje južne zemlje. Ima već tomu 1200 godina (dakle oko 650 po Isuk.) da si je hrvatski narod morao ružjem u rući junački se boreći izvojevat svaki pedanj ove zemlje. Tako se u starih piscih čita*), Hrvati su izvojevali današnju Kranjsku, doljnu Štajersku, Korušku, Istru, Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Bosnu i Zahmulje iliti Hercegovinu, te za neko vrijeme imale su ove zemlje jednu zemlju, jednu državu, a ta se je po hrvatskom narodu zvala Hrvatska zemlja, Hrvatska država. Ono zemljište, koje su pućili ljudi drugog jezika, imalo je i drugo ime. Tako su se pod imenom Dalmacije razumjevali latinski radovi krajem mora od Rieke do Kotora. Hrvati su pako zemlju kolo gradovah naselili i ova se je zvala Hrvatska. Vremenom su e i nekogi Hrvati sve više dali u grad i skoro gradove poplavili, u ime Dalmacija je ostalo. Ouda nije znao naš narod za današnja ielenja, kako Hrvatska, Slavonija, Istra, Dalmacija, Bosna, Hercegovina, nego to su bile dvie zemlje jedna Hrvatska, gdje se je rvatski, druga, Dalmacija, gdje se je latinski govorilo.

U ono staro doba pred 1000 godinah znao je cieli taj narod, a hrvatski govori, da je Hrvat, jer je bio u skopu i slobodan. Iego to naše blaženstvo nije dugo trajalo. Hrvati su imali jake, ude i obole susjede. To su bili Franki i Magjari, a i Mletčići rieko mera. Franki su nas dan dnevom pritiskali i naše zemlje odjarmljivati tako, da je dio Istre do rieke Raše, dio Kranjske i tajerska i sva Koruška pod nje došla. Divlji Magjar pako se je ravnicu spustio u današnju Ugarsku, gdje je mogao njegovo jeno imanje i blago konja dobro napasti, veselo jahati i miroljuive i napredne al i hrabre Hrvate napastovati. Ovi neprijazni isjedi su nam nebrojenih ranah i jadah zadali.

Ostavimo naše nemile susjede da vidimo, šta je hrvatski narod nio, kad je došao na posieg ovih zemaljah. Kako ima svaka kuća oga gospodara, tako ga ima i narod. A narod koji hoće da bude k, koji hoće da bude gospodar i svoj, a ne sužanj u vlastitoj mlji, mora imat jednog zapovjednika i vodju, koji ravna narom. I tako si je hrv. narod, kako se na jug preselio, izabrao ieaza iliti gospodara. Imena najstarijih knezovah neznamo, poznato im je samo, da je Zvonimir (za vrijeme Karta Velikoga) bio jedan u prvih izašlih na glas. Zemlja bijaše razdjelena na županije i balje. Znamo imena više knezovah, kao Trpimir, Krešimir, Sedeslav, ranimir, Tomislav i drugih. Ugled Hrvatske jest godinama rasao hrvatski sinovi bili su na glasu radi junačtva kao i danas. Kad omislimo, da je Hrvatska u doba knezovah smagala 60.000 konikah, 100.000 pješakah, na moru 80 velikih a 100 manjih odovah, a na toj mornarici do 5200 mornarah, onda možemo biti vedoćeni, da je i država bila i prostrana i ugledna i moćna.

Hrvati su se djelomice, došavši na jug, pokrstili, jer su došli zemlje, gdje su ljudi bili pokršteni jur od dobe sv. Apuštofah.

Ali cieli narod nije razumio ni latinski ni grčki, zato ga je bilo teško pokrstit. U doba knezovah bila su dva brata Ciril i Metod, rodom iz Soluna u Macedoniji, koji su celim jugom putovali, pa i Hrvatima propovjedali rieč božju u slavenskom jeziku. Oni su i pismo slavensko složili i sve svete knjige na naš jezik stumačili i prepisali, a narod jih je rado slušao. I tako možemo njima zahvaliti, da imademo narodnu crkvu, kakovom se nijedan narod dičit nemože, jer od svih evropejskih narodah samo Slavenom bilo je dopušćeno u crkvi u svojem jeziku Boga hvaliti i još ga u mnogih miestih po staru slave, doćim Talijani, Francezi, Španjolci, Niemci i Inglez i nesmiadu rabiti nego latinski jezik. Vjera, onda služba božja u narodnom jeziku, držale su narod skupa i nisu dopušćale, da narod postane tuđji.

Godine 994. bio je Držislav knez priznan za kralja hrvatokoga od cara carigradskoga, koji mu posla mać, zezlo i zastavu. Od ovog doba zvala se je zemlja naša Kraljevina, a jedan najznamenitiji jest Krešimir Petar Veliki. Dalmacija sa gradovima bila je od nekoliko vremena pala pod Mletačko gospodstvo. Krešimir oslobodi gradove, otjera Mletčane i doda svomu naslovu „Kralj hrvatski“ joste i dalmatinski, sa pridjevkom „slavni i svjetli.“ More pako od Istre sve do Kotora zvalo se je hrvatsko more, jer su po njem hrvatske se zastave vijale, te hrvatskom pjesmom pućina odjekivala, jednom rieci, bilo je hrvatsko i gora i more i ljudi i blago i sve sretno i veselo.

(Sliediti će.)

Pčela prorokinja vremena.

(Iz Puć. Prijatelja.)

Za gospodara je jako hasnovito znati unapred, *kakovo će biti vrijeme*, osobito kad je doba žetve kositve i sjetve. „Ja sam svojim sienom pogodio,“ hvali se jedan. „Ja sam svoje sieno morao gotovo s livade krasti,“ tuži se drugi. „Ja sušim drugi već tjedan sieno svoje,“ nariče treći. Jer je dakle stalno liepo vrijeme za nekoje gospodarove radnje neobhodno potrebito, zato su se od davne davnine brinuli gospodari, kako bi mogli pogadjeti i proricati vrijeme. Takovih vremenskih prorokah imade medju seljaci mnogo; i akoprem su nekogi učeni vremenslovci po velikih gradovih svieta izašli na velik glas, kao n. pr. Zejček u Pragu, pogadja vrijeme često put prosti seljak bolje i toćnije od onih.

Nu ipak sva proprieo vremenska proricanja nisu ništa stalna niti nepogrišiva. Čovjek snuje, a Bog boguje i odlučuje. Čovjek nagadja, a Bog pogadja. Sa svim tim čovjek ne može da miruje, nego jedan hoće, da otkrije, česa drugi ne umije; ovaj hoće da nadmudri onoga, pa ovako neće niti pčelari da budu zadnji. Pčelarstvo jest prilično duhovita zabava, pčelarstvo je u gospodarstvo ono, što su u književnosti pjesme.

Dakle i pčelari motre svoje pčelice, pak po njihovom letu sude, kakovo će biti vrijeme.

Da je promjena vremena u savezu sa vrlo finimi ćutili nje-kovih životinjah, o tom ne ima dvojbe. Kad se purani ili kokoši u prahu valjaju, sledi doskora kiša. To je mogao svaki seljan opaziti. Kada ribe poskakivaju iz vode, sledi iza toga naskoro kiša. Žabe kad krekeću po danu, kišu zovu. Vodne ptice kad u letu kritima vode se doticaju odavaju znak skore kiše. Kad lastavice tik zemlje lete, loveći mušice, koje gusti zrak pritisnuo k zemlji, padati će kiša. Lete li usuprot laste visoko makar curi, kažemo, da će kiša do skora prestati. Kad se kokoši pod večer ne daju na svoja gnjezda, to jest, kad se ne daju nagnati na mjesto svojega počinka, vele ljudi, da ćuti mladina skoru kišu.

Po tomu nije čudo, ako pčelar svojoj umnoj životinjici, pčeli naima, takodjer vjeruje, da je i ona vremenski prorok. Opazili su pako pčelari ovo:

1. Ako pčele neobično rano, davno prije sunćana izhoda na pašu idu, sledi većinom zlo vrijeme, ploha.
2. Usuprot, ustanu li pčele malo kasnije, pak izliću li sa suncem na pašu, vrijeme biti će liepo.
3. Ako pčele odmah poslje podneva pred pčelinjakom u većoj množini amo tamo letaju, kakono se veli: križem kražem, dakle nemirno i kao zabrinuto, te ako ubodu svakoga, tko jim makar i miran na putu stoji, biti će na hitrom huda vremena. Nu drugo je, ako se pčele praše i svoje mlade pred ulište vodaju, a drugo je, ako letaju nemirno, amo tamo nad pčelinjakom. Ovo potonje jest, kako rekoh, znak skore kiše.
4. Kada pčele mimo svoje navade neobično visoko lete, teda si žele iz nepa rosice.
5. Nose li pčele do kasna večera gaćice, vode i meda, promienit će se vrijeme.
6. Ako li na večer kiševita dana pčele veselo lete kući i od kuće, sutranji dan biti će liep!
7. Ima li pastati za dugo kišovito vrijeme, pčele trgaju i izbacuju trutovo leglo; ako li izlacuju leglo radilicah, znak je, da će za dalje vremena nastati kišovito i hladno.

*) Historia Salonitana Thomae Arcidiaconi, Caput XIII.

8. Bura ili ploha nastati će, ako iznenada, još za sunca, pčele hrpimice kući sile i gotovu stisku na prelu košnice čine.

9. U proljeće dobar je prorok matica. Nosi li ona prva jaja već za rana, dok je još bladno, imati ćemo rano proljeće, to jest, biti će rano toplo. Nosi li matica prva jaja kasnije, biti će još dugo zima.

Isto tako opazilo se je, da, imali u košnici mnogo mlada legla u proljeću, da je tada dobra i rodovita godina; usuprot nalazi li se u proljeća malo legla u košnici, obično jest one godine i slaba poljska ljetina.

Nu koliko je legla u košnici i kakovo je, to se ne da razabrati, ako pčelariš u zatvorenih, zvonu naličnih košnicah, nego ako gojiš pčele u džerzonskih košnicah, kamo možeš, kad te volja, i okom i rukom doprieti.

MILAN PODBIELSKI.

Neukû Nauka.

Kad se meso usmrđi,

Što se po ovoj strašnoj vrućini i pomjivoj kuharici lasno događa, pa ga želiš popraviti, da bude za jelo, a ti uradi ovako. Pristavi meso da se kuha. Kad vre, pobiraj s njega pjenu kao obično. Onda metni unutar po koju žeravku, koja se više nepuši (nedimi) i ostavi ju dva tri časa: za to će žeravka povući u se sav smrad iz juhe i mesa. Ako je kuharica nakanila meso peći, neka ga onako dugo nekuha, nego čim voda malo povre, neka metne unutar žeravice a poslije dva časa neka izvadi meso i neka ga peče.

Kojega drveća lišće valja za krmu (hranu živini)?

Nedaju samo trave i zelene zdravu i dovoljnu hranu stoci, već ima sila drvetah, kojih lišćem se možeš u stanovitih okolnostih isto tako poslužiti kano i sienom; nu naši su se gospodari, žalibože, slabo do sada služili ovom pomoći, što im ju daje sama priroda, kad ponestane krmce. Evo drvećah, kojega lišće najviše valja za krmu: briest, javor, jasen, topol i jagujet, vrba, lieska, vinova loza, hmelj i dud ili murva. Kad udari velika suša, te izdađu djetelina i livade, a gospodar se nadje u najvećoj zapari, neimajuć čim da hrani svoju stoku: eto mu lišća od pomenutoga drveća, koje će mu vrlo dobro nadoknaditi drugu krmu. Neće ga biti dođuše možda nigdje toliko, da bi se njim samim marva mogla prehraniti, jer slabo će tko uprav u tu svrhu ovoga drveća nasaditi. Ali opet ima okolica, gdje obična kрма često izdaje, i onda marva neima šta da založi, pa bi ondje zaista vrijedno bilo nasaditi onakvoga drveća baš samo u tu svrhu, da se njegovim lišćem marva hrani, jer malo ne svaki gospodar ima kakvo mjestance, koje mu nikakve druge koristi nenosi.

Kako se lišće za krmu spravlja?

Za skupljanje lišća kao krmu odaberi suho i liepo vrijeme, da ti se sabrano i po tlih postrto lišće suši. Buduć da onda neima već mnogo soka u sebi, dotječu jedno četiri sata, da se prosuši, zato ga valja spremiti prije nego se sunce smiri, da ga rosa neokvasi. A sječju grane (lišće) ostavi jedno dva tri dana u otvorenoj suši na hrpi, prije nego je u snopije svežeš. U ostalom postupaj s njom kao što se postupa s drugom krmom, da se nepokvari.

Kad nestane paše, hrani stoku lišćem; sječju polaži cijelu pred stoku, ona će ponajviše i same grančice agristi, a što ostavi, valja za ognjište.

Kakvom vodom ćemo zalievati povrtje.

Zalievaj li hladnom vodom vruće bilje, oboljeti će kao i vruć čovjek, kad se nahladi. Ljeti se dakle neupotrebljava ledena voda. Vodu zdenčanicu treba na suncu do večera ostaviti. Najbolja je voda-potočnica, nu samo onih potokah i riekah, koje teku rodnom zemljom. Isto je vrstna voda od potokah tekućih kroz gradove, buduć da ima u njoj puno gnoja. Stoga je šteta svake kaplje takve vode, koja badava proteče pokraj vrta i zato nevalja požaliti ni

truda ni troška, da ju sustavimo (zaustavimo) i za svrhe naše valjano upotrebimo. (Puc. Prij).

Različite viesti.

* Njez. Veličanstvo, naša Cesarica, da će dojučega rujna mjeseca doći amo u Trst, da tu u gradu „Miramaru“ podzimkuje sa kćerju, nadvojvodkinjom Valerijom.

* Presvietli g. Biskup će opet držati kanonički pohod u sliedećih župah svoje biskupije: 30. Augusta u Umagu. 31. u Materadi. 1. Septembra u S. Lovreću (Daila). 3. Sept. u Novomgradu (Cittanova). 4. Sept. u Crnomvrha (Verteneglio). 5. Sept. u Novojvasi. 7. u Grizinjani. 8. Sept. u Kastanji. 9. Sept. u Završju. 11. Sept. u Oprtlu. 12. Sept. u Sterni. 13. Sept. u Bujah. 14. Sept. u Momjanu.

* Pazinsku gimnaziju pohađala su tekom proslje školske godine 1875/6, 92 djaka. Od ovih da je 58 (?) Talijanah, 31 Hrvat, i 3 Niemca. U izvješću je štampana liepa razprava od g. namj. prof. F. Africa, „O Ilirstvu i ilirskoj književnosti.“

* Narodna hrvatska svečanost. Dne 8. oktobra teknuće godine slavit će hrvatski narod uspomenu krunjenja svojega prvoga kralja imenom Zvonimira po sv. Grgruru Papi VII. 1076. godine.

* Naši dični Magjari toliko da nepopucaja od radosti i veselja, što je njihov odrpani pobratim Mujo provalio u Srbiju, pak već računuju, koliko će Srbija platiti oštete za to, što se je pobunila proti Sultanu, svojemu zakonitomu caru i gospodaru. Mi bi predložili da onoliko, koliko su platiti oni Austriji poslje 1848. godine!

* Knezu Milanu rodio se ovih danah nasljednik. Taj je događaj bio naviešten narodu srbskomu gruvanjem topavah sa biogradske tvrđave. I o tom će se djetetu moći reći, što i o Benjamianu u starom zavjetu, da je sin tuđe i žalosti, jer se rodio uprav uz provalu Turakah u tužnu mu domovinu. Kažu da će mu kumovati na krstu car Aleksandar.

* Carigradski pravoslavni Petriarka Joakim izdao je na sve Kršćane iztočne crkve okružno pismo, u kojem jih pozivlje, neka svaki od njih obilatom novčanom podporom priteče u pomoć turskoj vladi u ratu, što ga sad neizmiernimi troškovj vodi proti Kršćanom. *Bravo sior Gioachino!*

* Sarajevski katolički biskup Kraljević odbio je s odurnostju od sebe poziv bosanskih Turakah, da ukaže svojemu stadu bosanskim Katolikom, neka pograbe oružje proti svojoj rođenoj braći pravoslavnoj iliti starovierskoj. Živio biskup Kraljević!

* Što će biti iz Srbije ako izgubi? Jedni vele, da će se sve povratiti u svoju staru kolotečinu, pa kao da nije ništa ni bilo; drugi, da će Turci opet metnuti svoju vojsku u srbske tvrđave, kao ono do 1862. godine; treći pako, da će ne samo Srbija ostati ono, što je bila dosada, nego da će se i ostalim pokrajinam slavenskim na Olimpijskom poluotoku dati nekakva samouprava, pa da tako i pobiedjena srbska krv neće bit bila zaludo prolivena. Ali o tom da će odlučiti iliti sastanak velevlastih, čim jedna od vojućih stranakah izjavi, da neće il da nemože više napred. Čekajmo dakle kongres.

* Na otoku Šolti blizu Spljeta, ustrojilo se društvo pčelarah, kojemu je zadaća širiti po Dalmaciji i Istriji, pribavljati i prodavati rojeve i sredstva u ovu svrhu; preporučivati hercegovačke pčele, koje su bolje od talijanskih; trgovati medom koji je bio već za Rimljanah na glasu pod imenom, Olintis, iz Olynthe. Ovaj med sastoji iz bjelih zrnah; trđ je, ko što stepen maslac, te svojom vrstomom nadkrijuje najbolje poznate vrsti, pače isti grčki med, što se dobiva u Hymettusu, Narbonne Chamoum i Balearah. Uza sve to upotrebiti ga je moći kao liek proti prsobolji. N. V. kralj, i dalmatinski namjestnik barun Rodić znatno su društvo poduprli. Iz Česke i Moravske stižu već naručbine koli za pčele toli za med.

* Holandezkinja Merkušova, o kojoj se već od davna nije ništa čulo, nahodi se sada u Bosni med ustaši, odievena kao crnogorski momak.

Ték Novacah polag Borse u Trstu

od 1—16 Augusta 1876.

NOVCI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Čarski dukati (cekini)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Napoleonî	—	9.98 ^{1/2}	9.98	9.84	9.85 ^{1/2}	—	9.87	9.80 ^{1/2}	9.84	9.86 ^{1/2}	9.85	9.81 ^{1/2}	—	9.77	—	9.62
Lire Inglesko	—	—	—	12.42	—	—	12.41	—	12.40	—	—	—	—	—	—	—
Brebro prid (aggio)	—	—	102.—	—	102.50	—	—	—	102.80	102.50	103.50	—	—	103.65	—	104.75

A. Karabalić Vlastnik.

Izdavatelj i odgovorni urednik A. Novak.

Tisk. Sinovi K. Amati.